

At Congregation Ahavath Torah
Englewood, New Jersey

Weekly Parasha Insights

Tzav 5776

Harav Shmuel Goldin, Chief Rabbi
Rabbi Chaim Poupko, Associate Rabbi
Rabbi Morty Kuessous, Assistant Rabbi

Published by: Raphael Benaroya

Parasha Discussion

Based on a shiurim by Rabbi Yochana Zweig, Rosh Yeshiva, Talmudic University of Florida

No Free Meal

“צו את אהרן ואת בניו” (6:2) **“Command Aharon and his sons” (6:2)**

Chazal are sensitive to the fact that all of the offerings which were command to Bnei Yisroel were introduced with either the word “אמרת” - “amarta”, which means “say” or “דבר” - “daber”, “speak”. However, in the commandment to the Kohanim, the Torah uses the more emphatic term “צו” - “tzav”, “command”. Chazal explains that since the Kohanim incur financial loss in their performance of the service, an exhortation is necessary.¹

The commentaries offer various explanations for what the monetary loss was, to which Chazal is referring. The Ramban explains that the loss incurred was in the inaugural meal offering which every Kohain was required to bring and finance on his own when he was appointed to perform the service for the first time.²

What must be explained is why the meal offering would require a special exhortation being that the expense incurred by it was minimal. When a person is granted a special honor, for example, being the guest of at a dinner, billing him for the dinner would be perceived as a slap in the face. Similarly, requesting a Kohain to pay for his inaugural offering after granting him the honor representing Bnei Yisroel in the Beis Hamikdash, might be met with resistance. Therefore, the cost of the offering is inconsequential. It is the notion of being charged which creates resistance, and subsequently, there is a need for special exhortation.

¹ Rashi 6:2 ² Ramban introduction to Parshas Tzav

Growing Appreciation

“אם על תודה יקריבנו...” (7:12) **“If he shall offer it for a thanksgiving offering...” (7:12)**

The Midrash relates that in the World to Come, the only type of sacrifice which will still be functioning will be the Korban Todah, the thanksgiving offering¹. What is unique about the Korban Todah that allows it to function in the World to Come? Furthermore, why will all of the other sacrifices be invalidated in the future?

The Midrash teaches us that all the sacrifices are brought in order to atone for sins, with the exception that being the Korban Todah which is brought to thank Hashem for some miraculous event that has transpired.² All of the other sacrifices are brought to repair a relationship damaged by sin. In the World to Come, sin will not exist, and therefore, those sacrifices will have no purpose.

The Hebrew word “todah”, “thanks” is associated with the word “modeh” – “acknowledgment of obligation”. When a person expresses his appreciation for something that has been done for him, he is acknowledging the good and hopes for the opportunity to reciprocate, as is said in the vernacular “much obliged”. Therefore, showing appreciation is the manner in which a person expresses that he wants the relationship to endure and flourish.

The Ramchal explains that the World to Come has no limit: “Man will continue to derive pleasure from his earned perfection for all eternity”³ In This World, growth is attained through avoidance of and repentance from sin. However, in the World to Come, sin is not an option. Therefore, growth can only be attained by expressing our gratitude for the reward that we receive from Hashem. This makes the Korban Todah most appropriate for the World to Come.

¹ Rabbah 9:7 ² Ibid ³ Derech Hashem 1:3

Royal Grooming

“...This is the thing that Hashem commanded to be done” (8:5)

Prior to fulfilling Hashem’s instructions to consecrate Aharon and his sons, Moshe stated to Bnei Yisroel “zeh hadavar asher tziv a Hashem la’asos” – “this is the thing that Hashem has commanded to do”. He then proceeded to bathe and dress Aharon. Rashi comments that Moshe was informing Bnei Yisroel not to misconstrue his action as self-glorification since they were ordained entirely by Hashem.¹ How could bathing and dressing another person be viewed as self-glorification?

The Ramban rules that it is prohibited for a Jewish kind to serve as a bath-house attendant.² Moshe Rabbeinu had monarchial status; why did Hashem require Moshe to perform such acts?³

In the Purim story Achashveirosh asked Haman, “What shall be done to the man whom the king especially wants to honor?” Assuming that the king was referring to him, Haman proceeded to describe an elaborate reward that should be performed. Haman was mistaken and the honor was centered upon Mordechai.⁴ Why did Achashveirosh require Haman to degrade himself by serving as Mordechai’s attendant? Compounding the difficulty is the Talmudic statement that Haman was required to serve as Mordechai’s barber and bath-attendant.⁵ Why would Achashveirosh demean his highest ranking officer in this manner?

Serving as the barber or bath-attendant of a person who requires grooming or bathing is demeaning to an individual of greater stature. Therefore it is prohibited to the monarch. If however, these acts are part of a service which confers honor upon or invests greatness to the recipient, the individual performing the service is perceived to be bestowing the honor of investiture. Consequently, the service is not demeaning. Achashveirosh did not intend to demean Haman. Allowing him to be perceived as the individual conferring the honor upon Mordechai was meant to honor Haman as well.

Moshe was afraid that Bnei Yisroel would view his performance of this service as his unilateral decision to consecrate Aharon. He therefore informed Bnei Yisroel that the instructions were Divinely ordained. Moshe’s performance of this service was not a contradiction to his monarchial status for he was being honored with his right to perform the investiture.

¹ 8:5 ² Hilchos Melachim 1:6 Or Hachaim ³ Devarim ⁴ Esther 6:6-11 ⁵ Megilla 16a

"צו את אהרן ואת בניו לאמר זאת תורת העלה" (ו' ב')

וכתב רש"י (בשם התו"כ): "צו את אהרן - אין צו אלא לשון זרוז מיד ולדורות. אמר ר' שמעון ביותר צריך הכתוב לזרוז במקום שיש בו חסרון כיס".

ויש להקשות למה מדגיש רש"י זירוז מנד זירוז לדורות? הלא יספק לומר לשון זירוז, אלא אם יתכן שיהיה שינוי בדורות לעתיד - האחרונים מהראשונים וע"י כך יזדקקו לזירוז נפרד. תירוץ נפלא מביא ה"מעין בית הושאבה" (להרה"ג ר' שמעון שוואב זצ"ל, פי צו עמוד רמ"ה) ויש בתירוצו קשר הדוק לענין ההפטרה (ראה להלן בגליון זה) וזו לשונו: "ונראה שהבורא הזהיר את ברואיו מימות עולם שכשעוסקים בעבודת הקרבנות לא יניחו את העיקר ויחזיקו את הטפל, שעיקר הקרבנות הוא כונת הלב שיחפוץ בעל הקרבן להטהר ולהתקרב ליוצרו על ידי הקרבן. וכן מצינו אצל קין אחרי ש"ואל קין ואל מנחתו לא שעה" (בראשית ד' ה') וע"ש בספורנו) הזהירו יוצרו (שם ו') "הלא אם תיטב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ", כי קין טעה להדמות כי עיקר חפצו הוא בגשמיות הקרבן בפועל ולא בכונת לב המקריב. וכן שאול המלך נתפס באותה טעות, בהשאירו צאן ובקר של עמלק לזבח לד'. עד שהוכיחו שמואל (שמואל א' ט"ו כ"ב) "החפץ לד' בעולות וזבחים כשמוע בקול ד', הנה שמוע מזבח טוב, להקשיב מחלב אילים" וכן המשיכו רוב בני ישראל להחזיק בזה הטעות במשך תקופת בית ראשון, וכל ספרי הנביאים מלאים מזה, עד לדיוטה התחתונה שגער בהם ישעיה הנביא (ישעיה א' י"א) "למה לי רוב זבחיכם יאמר ד' שבעתי עולות אילים וחלב מריאים ודם פרים וכבשים ועתודים לא חפצתי", ושם (פסוק י"ג) "לא תוסיפו הביא מנחת שוא קטורת תועבה היא לי".

אבל ברבות הימים, בימי בית שני קבלו המקריבים תוכחתו יתברך ודברי נביאיו עד שהגיעו לסברא הפוכה, דהיינו שאם העיקר בקרבן הוא הרהורי תשובה וכונת הלב. מה אכפת לו יתברך לצורת הקרבן ומאי נפקא מינה בין צעיר ומובחר לזקן ומזוהם? עד שהוכיחם הנביא לא על חסרון המחשבה אלא על החסרון במעשה, ואמר (מלאכי א' ז'-ח') "מגישים על מזבחי לחם מגאל ואמרתם במה גאלנוך באמרכם שלחן ד' נבזה הוא, וכי תגישון עור לזבוח אין רע וכי תגישו פסח וחולה אין רע, הקרביהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך אמר ד' צבקות", שתוכחתו יתברך על טעות הדור המאוחר שהיתה בחשבם שלבוחן כליות ולב יתברך הרי העיקר הוא אם מחשבות לבנו לטובה, אבל טעו בזה, כי אף אם יגיע האדם לכונות הכי נשגבות בשעת הקרבן, אסור לו לבטל שום דקדוק של העבודה במעשה כי אי אפשר לרדת לסוף דעתו יתברך ורצונו בעשיית המצות.

ולפי הנ"ל יובן הזירוז מיד ולדורות, כי הכונה על ימי בית שני בדורות האחרונים שאמרו "שלחן ד' נבזה הוא", ואמרו ווי למה לנו לאבד בהמה טובה ומעולה כשהעיקר הוא לעורר לבנו לתשובה ולקרבת אלקים, וזהו פירוש חסרון כיס, כי דאגו על איבוד ממון במקום שעיקר התקרבות לד' כבר נתקיים, ועל כן ביותר צריכים לזרוז את הדורות הבאים במקום שמרגישים חסרון כיס.

ובדורותינו אנו צריכים ג"כ יותר זירוז לבל נפול לפח אחד מאלו הטעויות, כי שלמות העבודה מורכבת מכונת הלב ודקדוק המעשה. ואם יאמר אדם למה לי לבטאות בברירות את המילים של קריאת שמע, הלא העיקר הוא לכוון באחדותו יתברך ושמוכנים אנחנו למסור נפשינו עבור קדושת שמו יתברך, טעות הוא בידו ולא יצא ידי חובתו. וכן לאידך גיסא, אם יבטא המילים בדיוק ולבו בל עמו, הרי לא הגיע להתכלית הנרצה, כי רחמנא לבא בעיי".

"צו את אהרן וגו' הוא העלה על מוקדה על המזבח וגו'" (ו' ב')

על פי המסורה, ה'מ"ם של מוקדה כתובה זעירא. ויש כאן אפשרות לרמוז שקרבנות בבית המקדש של מעלה גדולות בערכן מאלו של בית המקדש של מטה.

איתא בגמ' (חגיגה י"ב ע"ב): "זבול שבו ירושלים ובית המקדש בנוי ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליה קרבנות שנאמר (מלכים א' ח' י"ג): "בנו בניתי בית זבול לך מכוון לשבטך עולמים" וההסבר, "זבול" הוא אחד משבעה רקיעים (ששמים: וילון, רקיע, שחקים, זבול, מעון, מכוון, ערבות) ובו ירושלים של מעלה ושם המלאך מיכאל שר הגדול (ע"פ דניאל י"ב א'), עומד ומקריב שם קרבנות. ובעין יעקב נשאלת השאלה: "וכי תעלה על דעתך שיש שם פרים וכבשים בשמים, אלא מהו מקריב? נשמתן של צדיקים" וע"פ הזוהר, הכונה לנשמות צדיקים הנפטרים מן העולם, ומיכאל מלווין עד הרקיע השביעי (הנקרא ערבות) ומקרבן לשכינה כדורון למלך ושם מנוחתם של הצדיקים ונחלתם.

"וְלִבֵּשׁ הַכֹּהֵן מְדוּ בַד וּמְכַנְסֵי בַד יִלְבֹּשׁ עַל בְּשָׂרוֹ וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן" (ו' ג')

"וּפָשַׁט אֶת בְּגָדָיו וְלִבֵּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן" (ו' ד')

כתב רש"י: "ופשט את בגדיו - אין זו חובה אלא דרך ארץ, שלא ילכלך בהוצאת הדשן בגדים שהוא משמש בהן תמיד. בגדים שבשל בהן קדרה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו, לכך ולבש בגדים אחרים פחותין מהן".

הרמב"ן פירש שתרומת הדשן צריך בגדי כהונה ואח"כ כדי להוציא את הדשן אומר הרמב"ן (ע"פ מס' יומא דף כ"ג) אין הוצאת הדשן צריך בגדי כהונה, ואומר ולבש בגדים אחרים, בגדי חול, ופשוטו של מקרא בכך הוא, שצוה עליו שלא ילכלך בגדי הקודש בהוצאת הדשן לכן ילבש בגדי חול.

"וְהָרִים אֶת הַדָּשָׁן" (ו' ג')

"וְהוֹצִיא אֶת הַדָּשָׁן" (ו' ד')

על דעת המדרש (ויק"ר ז' ו') העולה מכפרת על גסות הרוח, ועל כונה זאת פירש הכלי יקר 'הרמת הדשן' בזה הלשון (שם): "ולבש הכהן מדו מבד וכו'.... במדרש נאמר (ויקרא רבה ז ו), זאת תורת העולה הוא העולה על מוקדה, כל המתגאה נידון באש וכו'. אין כוונתו להוציא מקרא זה מידי פשוטו ולפרש הוא העולה על האדם המתגאה, אלא שדעת מדרש זה לומר שהעולה מכפרת על גסות הרוח. ויש לו קצת סיוע מן פסוק (יחזקאל כ לב): "והעולה על רוחכם", דהיינו על גסות הרוח, על כן דין העולה באש אשר טבעו לעלות, על כן אמר 'הוא העולה על מוקדה' כי מוקד אש המזבח העולה למעלה הוא כפרה על הגס רוח העולה בגדולות ונפלאות ממנו. ועל כוונה זו הזכיר הרמת הדשן, כי התיקון הוא הדשן, שיאמר: 'ואנכי עפר ואפר' כאברהם, ואז ירום ונשא וגבה מאד, כי כל המשפיל עצמו הקדוש ברוך הוא מגביהו, וזה שאמר 'והרים את הדשן'. ולזה פירט שני בגדים אלו שילבש הכהן המכפר ולבש הכהן מדו בד, כמדתו שלא יהיה בגד נשיאותו ארוך ממנו אלא כמדתו כי מאן דלבש מדא ילבש מדא (ברכות כח א) כמדתו ולא ילך בגדולות ובנפלאות ממנו, ומכנסי בד המכפרים על גילוי עריות כמו שאמרו חז"ל (עיין סוטה ד ב) כל המתגאה כאילו בא על כל העריות וכו', ושימת הדשן אצל המזבח כי גם המזבח מורה על גדר העונה כמבואר למעלה בפרשת משפטים".

רבינו בחיי בפירוש על התורה אומר שהכהן העובד המיוחד לעבודת המקדש צוה לו שירים את הדשן בכל יום, שהיא עבודה קלה שבעבודות כדי שיושפל ויכנע לפני השם יתברך. וזה לשון החובת הלבבות (שער הכניעה פ"ו): " שיראה לבני אדם הכניעה ויניח הגבהות לכבוד הבורא ויעזב הגדולה והיקר והזהירות על נפשו בעת שהוא עושה לאלקים יתברך, בין לבדו בין בתוך מקהלות בני אדם, כמו שאמר הכתוב על אהרן על גדולת מעלתו: 'והרים את הדשן וגו'." וחייבו הבורא להוציא את הדשן בכל יום תמיד להשפל ולהסיר הגבהות מלבו".

"בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחַט הָעֹלָה תִּשְׁחַט הַחֲטָאת" (ו' י"ח)

רבי ישראל סלנטר זצ"ל העיר על זה הפסוק: "חכמינו ז"ל אמרו במדרש "אין העולה באה אלא על הרהור הלב". לעומת זה מכפר קרבן חטאת על חטאים שנעשו בפועל, אך המציאאות מורה שיש קשר הדוק בין הרהורי עבירה למעשה עבירה. וכאשר אדם מטמא את המחשבה ומתהלך בהרהרי עבירה - הוא מגיע בסופו של דבר לעבירה עצמה. רמז לקשר זה נמצא בכתוב זה "במקום אשר תשחט העולה" כלומר, במקום שנכשלים בהרהורי עבירה שם "תשחט החטאת" כלומר, נכשלים אח"כ במעשה עבירה, המחייבים קרבן חטאת.

”זאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה” (ז' י"א)

ברש"י (שם): "אם על תודה יקריבנו - אם על דבר הודאה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדברות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא שהם צריכין להודות שכתוב בהן (תהלים קז כא - כב): "יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם ויזבחו זבחי תודה".

ובדעת זקנים מבעלי התוס' (שם): "זבח השלמים, למה נקרא שמם שלמים? שמשמים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים". וראה המילה "שלמים" - מלשון "שלום" וגם מלשון "שלם". ובמדרש תנחומא (פי' צו סי' ד'): "וזאת תורת זבח השלמים, זה שאמר הכתוב אשמעה מה ידבר הקל ה', כי ידבר שלום אל עמו ואל חסידיו (תהלים פה) אמרו אומות העולם לבלעם, למה אמר הקדוש ברוך הוא לישראל שיהיו מקריבין לו קרבנות ולנו לא אמר כלום? אמר להם בלעם, הקרבנות אינן אלא שלום, ומי שקבל את התורה שכתובין בה צריך שיקריב קרבנות, אתם מתחלה פסלתם אותה ועכשיו אתם מבקשים להקריב קרבנות? מי שקבלה הוא מקריב קרבנות, שנא' (תהלים כט): "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום", לכך נאמר 'אשמעה מה ידבר הקל וגו', ומה דיבר? "וזאת תורת זבח השלמים", ולמה נאמר זבח שלמים? שהוא עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל. היאך העולה אין כתיב בה שלום? ולא בחטאת? ולא באשם, אלא בתודה? בא וראה העולה היתה כלה כליל לאישים והחטאת היתה דמה ואמוריה למזבח ועורה ובשרה לכהן אבל לישראל לא היתה ממנה הנאה, וכן האשם. אבל התודה היתה דמה ואמוריה למזבח והחזה והשוק לכהנים ועורה ובשרה לישראל, נמצאת עושה שלום בין המזבח ובין הכהנים ובין ישראל לפיכך נקראת זבח השלמים שהיה עושה שלום לכל".

ורואים בלעם מסביר לגוים שראו בקרבנות חשיבות עליונה מפני עצמן ולפיכך אלו מדוע לא נצטוו במצות קרבנות.

ועל כן הוא אומר שהקרבנות הם עבור ישראל בלבד מפני שקיבלו את התורה ואלה שדחוה ולא רצו לקבלה אין בידם צורך להקריב קרבנות. לפיכך הקרבנות הן ענין "שלום" - להקריב אל ד' להשלים את החסר ולתקן את אשר נתקלקל.

”וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה” (ז' י"א)

הבחינו חכמים שלא נאמר "אשר יקריב לד'" בכל הקרבנות אלא אצל השלמים. ועוד בסמוך כתיב (ז' כ"ט-ל'): "המקריב את זבח שלמיו לה' יביא את קרבנו לה' מזבח שלמיו: ידיו תביאנה את אשי ה'", וזה דבר שלא הוזכר בשום קרבן אחר שבעל הקרבן יביא בידיו כי אם בשלמים "ידיו תביאנה".

ואומר ה'כלי יקרי' (ז' י"א): "לפי שכל מי שיש לו כעס מן המלך ורוצה לכפר ולקנח פני רוגזו, אז הוא שולח המנחה לפניו על ידי שליח כדרך שאמר יעקב (בראשית לב כ): "אכפרה פניו במנחה ההולכת לפני ואחרי כן אראה פניו. אבל המביא למלך איזו מתנה דרך דורון וכבוד אז הוא מביא המנחה בידיו בעצמו ולא על ידי השליח. וזהו ההבדל שבין חטאת ואשם הבאים על חטא המעשה, והעולה הבאה על חטא ההרהור, ובין השלמים. כי אותן קרבנות הבאים להסיר פני כעסו של ה' יתברך אינו דין שידיו תביאנה כי נראה כחוצפא כלפי שמיא, לפיכך הוא משלחם על ידי הכהנים אבל השלמים שהם דורון ומתנה ידיו תביאנה".

”וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה” (ז' י"א)

ובמדרש (ויק"ר ט' א'): "וזאת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה' זהו שאמר הכתוב (תהלים נ' כ"ג) זובח תודה יכבדני זובח חטאת זובח אשם אין כתיב כאן אלא זובח תודה למה חטאת באה (לכפר) על חטא ואשם בא (לכפר) על חטא, תודה אינה באה על חטא "אם על תודה יקריבנו".

ועל כן תמונה מדוע דוקא בזבח תודה כתיב "יכבדני": ונתרץ, שהתודה באה לתת הודאה להשם על נס וחסד שנעשה למקריבה - שיצא ממיצר כל שהוא או עבר מקום סכנה ומדבר כאן בתודה על כך (ולא במעשה תודה של וידי על עון) ולפיכך אומר הכתוב שמתכבד ד' בקרבן שבה ממי שלא חטא, אלא מזה המכיר בחסדיו של הקב"ה ובא להביע תודתו בשפיפות ראש כמי שהוטב לו ואינו שוכח מי מטיבו אלא מודה לו בהכנעה, מזה רווה הקב"ה נחת רוח ומקבל את הכרת הטוב.

ויש פירושים נוספים במדרש בענין "זובח תודה" מלשון וידוי על חטא, עיין שם.

הפטר צו

(ירמיה ז' כ"א-ל"ד, ח' א'-ג', ט' כ"ב-כ"ג)

פרשת צו ממשיכה בחלקה את תורת ומערכת הקרבנות המדוברת בפרשת ויקרא. בסדרת ויקרא מדובר על המנחה, השלמים, החטאת, והאשם. ובדיוק באותו סדר נידונים קרבנות אלה בפרשת צו. כך שפעמיים נשנית קרבנות החובה בחטיבת ויקרא וצו.

אך קיים הבדל בין שתי הפרשיות. בויקרא, הקרבנות אמורים כעבודת ד' הנובעת מן מעשיו ורצונו של האדם בנוסח כגון "אדם כי יקריב מכם קרבן לד' (א' ב'), "אם עולה קרבנו" (א' ג'), "ונפש כי תקריב קרבן מנחה" (ב' א'), "ואם זבח שלמים קרבנו" (ג' א'), ועוד החטאת והאשם שמחויב האדם בהם עקב עבירות שעשה בשגגה.

בפרשת צו, לעומת זאת, נשנית כאמור הקרבנות אך הנוסח בכל אחד מהם חוזר במאמר "זאת תורת", כדלקמן: "זאת תורת העולה" (ו' ב'), "זאת תורת המנחה" (ו' ז'), "זאת תורת החטאת" (ו' י"ח), "זאת תורת האשם" (ז' א'), "זאת תורת זבח השלמים" (ז' י"א), כלומר בפרשת צו העיקר הוא בענין שיש בקרבן עצם קיום מצות התורה בכונה מלאה של עבודת ד'. ורואים בגמרא שלמרות שדיני הקרבנות מצויים בתורה לא באו הקרבנות אלא לתת תוקף מעשי לעבודת שמים ובכח עצמן בלבד אין בהן לתפוס את המשמעות של העיסוק בתורה. אומר ע"ז ריש לקיש במס' מנחות (דף ק"י): "מאי דכתיב: זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת ולאשם? כל העוסק בתורה, כאילו הקריב עולה מנחה חטאת ואשם". ורבה אמר (שם): "כל העוסק בתורה, אינו צריך לא עולה (ולא חטאת) ולא מנחה ולא אשם". ורבי יצחק אמר (שם): "מאי דכתיב: זאת תורת החטאת וזאת תורת האשם? כל העוסק בתורת חטאת כאילו הקריב חטאת, וכל העוסק בתורת אשם כאילו הקריב אשם". וגם במדרש רבא (צו ט' ח'): "כיון ששמעו ישראל פרשת קרבנות נתיראו אמר להן משה אל תתיראו התעסקו בתורה ואין אתם יראים מכל אלה". שהתורה תהיה מסייע בידכם לשמור ולבל הכשל בעונות וגם אם ישל בעון עסק התורה יכפר עליו במקום הקרבן וכן נעשית התורה תמורה וחילוף לעולה ולמנחה ולחטאת ולאשם.

בהפטר, מעין הפרשה, עוסקת אף היא בקרבנות בהסבר מקיף של הנביא ירמיה על העיקר והטפל בעניני הקרבנות.

בטעותם חושבים העם שדי חפץ בקרבן מפני עצמו כקיום מצות אחרות. אומר הנביא (ירמיה ז' כ"ב): "כי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח", כלומר, הקרבנות אינן מטרת המצוה שהיא שמיעה לקול ד' אלא אמצעי להשגת מחילה לבא לקרבת ד' בנפש טהורה ובכונה. ואמר (שם כ"ג): "כי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שמעו בקולי והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדרך אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם". כלומר, עיקר המצוה הוא שמעו בקולי והייתם לי לעם, ואומר הרד"ק בפירושו שם: "ובזה התנאי נתן להם התורה ואין בכל עשרת הדברים שהם כלל התורה כלה זכר עולה וזבח ואף כשידבר על הקרבנות לא צוה להם שיקריבו קרבן אלא אדם כי יקריב מכם קרבן אם יעשה מדעתו יהיה כך וכך והתמידים שצוה בהם הוא לכבוד הבית והיו באין לצבור אבל ליחידים לא צוה להקריב קרבן כמו שצוה ליחידים לעשות משפט ושאר המצות ולא צוה ליחיד לעשות קרבן אלא אם כן יחטא בשוגג וצוה בשרפת האמורין להשיב החוטא אל לבו לכוף התאוות הבהמיות לפי שתולדתם מחלב ודם ויהיה נזהר שלא יהיה שוגג במצוה כל שכן מזיד והתמידים גם בנין הבית לעבודה אפשר שהוא כמו שכתב מורה צדק רבינו משה ז"ל להעתיק הדעות הזרות ובנין ההיכלות שהיו לשם עכו"ם רצה להעתיקם לעבודת האל ושימחה שם עכו"ם מהם".

אך העם הרעו ולא שמעו והלכו במועצות ובשרירות לבם וכך נעשו הקרבנות מטרה בפני עצמה ולא כאמצעי להתקרבות לשם לתשובה והכנעה ולכן נעשו לא רצויות. יתר על כן, גם טעו בהשוואת מעשה הקורבנות לדרכי גויים, כאמור (ירמיה ז' ל"א): "ובנונו במוות התפת אשר בגיא בן הנם לשרף את בנייהם ואת בנותיהם באש אשר לא צויתי ולא עלתה על לבי". כאן מנבא ירמיה את התוצאות החמורות והנוראות של השימוש הלא נכון בקרבנות עם הסטיה מדרכי ד' (שם ל"ב-ל"ד): "לכן הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמר עוד התפת וגיא בן הנם כי אם גיא ההרעה וקברו בתפת מאין מקום: והיתה נבלת העם הנה למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ ואין מחריד: והשפתי מערי יהודה ומחצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול פלה כי לתרבה תהיה הארץ". וממשיך בתיאור החורבן השמד והגלות, איום ונורא.

הנביא מסיים בהבהרת חפץ ד' שיעשה אותם אדם וחי בהם (שם ט' כ"ב-כ"ג): "למה אמר ה' אל יתהלל חכם בהכמתו ואל יתהלל הגבור בגבורתו אל יתהלל עשיר בעשרו: כי אם בזאת יתהלל המתהלל השכל וידע אותי כי אני ה' עשה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי נאם ה'". וראינו גם את שאלת הנביא שמואל בהפטרת זכור (שמואל א' ט"ו כ"ב): "החפץ ד' בעולות וזבחים כשמוע בקול ד' וגו'", וזה אותו הרעיון שחוזר ושונה הנביא ירמיה בהפטר בהפטרות כגון להסיר ספיקות ומחשבות מוטעות מדעת העושים הקרבנות (ובימינו התפלה) העיקר, והליכה בדרכי ד' (מידות), כוונה נכונה וקיום מצות הטפל, ח"ו.

ראה לעיל בגליון זה ב"מאורות בפרשה" את דבריו החשובים של הרה"ג ר' שמעון שוואב זצ"ל.

בענין גנות הגאווה

"זאת תורת העלה הוא העלה על מוקדה על המזבח וגו'" (וי ב')

איתא במדרש (ויק"ר ז' ו'): "אמר רבי לוי נימוס וקילוסים הוא שכל המתגאה אינו נידון אלא באש שנאמר "היא העולה על מוקדה". והפירוש אמר רבי לוי, חק קבוע שאינו משתנה וציווי עליון שאינו מופר הוא מאת ד' שכל אחד, גם מלך וגם אחד מהעם שמתגאה, נידון מיד מאת ד' על גאותו, ודין זה הוא באש הנרמז בפסוק "היא העולה על מוקדה". ואומר בביאור (מדרש רבה המבואר שם): "זה הצו וזו ההוראה על כל מלכות שהיא מתגאה, שתידון להשרף על מוקד אש. ומדה כנגד מדה, שמדת הגאווה היא התרוממות כאש המתרוממת על הכל".

המדרש מביא ע"כ הוכחות מן העבר ונבואה לעתיד (שם): "דור המבול ע"י שנתגאו ואמרו (איוב כ"א): "מה שדי-י כי נעבדנו וגו'", לא נדונו אלא באש שנאמר (איוב ו'): "בעת יזורבו נצמתו" (פי' המצודת דוד: בעת החם יכרתו). א"ר יהושע בן לוי: זריבתן (פי' חמים) לחלוטין (פי' לעולם) היתה, כמו דאומר (ויקרא כ"ה): "לצמיתות לקונה" (המדרש מפרש נצמתו מלשון לצמיתות). (איוב ו'): "בחומו נדעכו ממקומם", מהו בחומו? ברותחין... סדומיים ע"י שנתגאו ואמרו נשכח את הרגל מבינינו כמה דכתיב (איוב כ"ח): "פרץ נחל מעם גר וגו'", לא נידונו אלא באש, שנאמר (בראשית י"ט): "ויה' המטיר על סדום". פרעה הרשע, ע"י שנתגאה ואמר (שמות ה'): "מי ה' אשר אשמע בקולו" לא נדון אלא באש, (שמות ט'): "ויהי ברד ואש מתלקחת וגו'". סיסרא הרשע, ע"י שנתגאה ולחץ את ישראל כמה דכתיב (שופטים ד'): "והוא לחץ את בני ישראל בחזקה", מהו בחזקה? א"ר יצחק: בחירופין ובגידופין, לא נדון אלא באש, שנאמר (שופטים ה'): "הכוכבים ממסלותם נלחמו וגו'". סנחריב, ע"י שנתגאה ואמר (ישעיה ל"ו): "מי בכל אלהי הארצות וגו'", לא נידון אלא באש (ישעיה י'): "ותחת כבודו יקד יקוד וגו'". נבוכדנצר, ע"י שנתגאה ואמר (דניאל ג'): "ומן הוא אלה די ישזבינכון מן ידי" (בלשון הקודש: מי הוא אלקים שיכול להצילכם מידי) לא נידון אלא באש, קטל המון שביבא דנורא (בלשון הקודש: נהרגו על ידי עמוד אש). מלכות הרשעה, על ידי שהיא מחרפת ומגדפת ואומרת (תהלים ע"ג): "מי לי בשמים" אינה נידונית אלא באש, (דניאל ז'): "חזה הוית עד די קטילת חיותא והובד גשמה ויהיבת ליקידת אשא" (בלשון הקודש: רואה הייתי עד אשר נהרגה החיה ונאבד גופה וניתנה לשריפת אש). וראה שכל נבואת פורענות עשו ואדום זו היא שאש ולהבה מן יעקב ויוסף יאכלוה. וכמו שאמר הנביא (עובדיה א' י"ח): "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש ודלקו בהם ואכלום ולא יהיה שריד לבית עשו", וכן אומר (ישעיה ל"ד ו-י'): "כי זבח לד' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום ... ונהפכו נחליה לזפת ועפרה לגפרית והיתה ארצה לזפת בוערה, לילה ויומם לא תכבה לעולם יעלה עשנה", אלו דברי המדרש, וכך בממלכת אדום האדירה ששר צבאה טיטוס דיבר וחירף כלפי מעלה (גיטין ס"ו ע"ש) וראתה את ישראל גולים וירושלים חריבה והגביחה עצמה בגאותה נידונה לכליה באש.

אך ישראל לדברי המדרש (שם) בזכות מידת שפלות שהיו נבזין בעמים, יגן עליהם ד' שהוא אש אוכלה ויראו בבנין ירושלים בהבטחת ד', "אינן מתנחמין אלא באש שנאמר (זכריה ב'): "ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב".

גודל רעתה של הגאווה עולה בספרי הקודש, כדכתיב (משלי ט"ז ה'): "תועבת ד' כל גבה לב". וכתב הגמ' (סוטה דף ה'): "בשמתא יהא מאן דאית ביה", (בלשון הקודש: בנידוי יהיה מי שיש בו גאווה), ועוד אמרו חז"ל שכל המתגאה כאילו עובד עבודה זרה, ועוד אין עפרו ננער לתחיית המתים.

הגאווה מקושר מאד למידת הכעס שהוא תולדה של הגאווה, שהמתגאה בא לידי כעס, דכתיב (ישעיה ט"ז ו'): "שְׁמַעְנוּ גֵאוּן מוֹאָב גֵאוּן מֵאֵד מֵאֵד וְגֵאוּנוּ וְעִבְרָתוֹ לֹא כֵן בְּדִיּוֹ", וכותב רש"י: "גא מאד - נתגאה מאד. גאותו וגאונו - שלא כדן הוא כי עיקר גידולי בניו ע"י ממזרות וניאוף הבנות מאביהן. עברתו - עיבורו והריון שלו, ד"א, עברתו - חמתו ששמר לישראל וכו'". וכך ביאר הרד"ק (שם): "ועברתו - שהיה מתקצף ומתעבר ללא דבר על הגוים שכניו מרוב גאותו".

ואומר על כן ה"פלא יועץ" (להר' אלעזר פאפו זצ"ל - ח"א ערך "גאווה"): "ההקפדה והכעס וכדומה הם בני הגאווה ואם אין אבות, מאין יצאו תולדות? וכל כך גבר אויב היצר הרע עד שמראה לאדם שההקפדה והתרעומת והכעס הם שלימות המדות עד שאומרים, מי שאינו מרגיש אינו בן אדם והאיש הירא ורך הלבב תסמר שערו מראות חומר וגודל רעת הגאווה. ויתלהב לבו בראותו גודל שבח הענוה וישתדל בכל כחו במחשבות טהורות להכיר מיעוט ערכו ולהיות נבזה ובעיניו נמאס ולהיות מן הנעלבים

לכל אדם ואפילו לאנשי ביתו ולא יקפיד ולא יכעוס ולא יתרעם כלל רק מאד מאד יהיה שפל רוח שפל ברכ והגדר הגדול בהתמדת קריאת ספרי המוסר ולקיים קרא (תהלים נ"א ה') דכתיב: "וחטאתי נגדי תמיד".

ומנו חז"ל את הגאווה בין המוכנים להוציא את האדם מן העולם דתנן (אבות ד' כ"א): "הקנאה התאוה והכבוד מוציאין את האדם מן העולם", ורודף כבוד הוא בעל גאווה. ויש לדרוש ששלשת המידות אלו הן שרשן של הרעות הבאות על האדם. וחשוב ע"כ. המקנא ובעל גאווה הרודף כבוד נוטה לשנאה, לכעס, לצרות עין לחמדת ממון של אחרים ולשלטון החומר על הרוח. וכך גם אומר ה"ירים משה" (לרבינו האלשיך הקדוש) שמסביר שאלו שלשת המדות שורש כל רע ואפילו בסדר בו כתובים. ומבאר דבריו ה"יחל ישראל" (לר' ישראל לאו שליט"א, מלפנים רב הראשי לישראל, פ"ד עמוד תכ"א) בזה"ל: "בראשונה מוזכרת מידת הקנאה, שהיא שורש כל הקלקולים ביחסים שבין אדם לחברו. עבירות שבין אדם לחברו חמורות יותר, שהרי חטאו כפול - גם כלפי המקום וגם ביחס לבריות.

לאחר מכן נשנית התאוה, אשר בגינה נמשך האדם לעבור על רוב העבירות שבין אדם למקום.

אמנם, בשלב הזה עדיין לא אבדה תקוותו של האדם החוטא לשוב בתשובה. אולם אם ייכשל גם בשלישית שבמידות הללו - הלא היא רדיפת הכבוד - שוב לא ישוב במהרה מדרכו הרעה.

הסיבה לכך היא, כי גם אם יכיר בכך שחטא מול חברו, החשש מהפגיעה בכבודו אינו מניח לו להתנצל בפניו ולהתפייס עמו. כך יקרה גם בבואו להתחרט על עבירות שבין אדם למקום. כיצד הוא יכול להיראות ברבים כבעל תשובה? - הלא בכך הוא מודה שדרכו אינה הדרך הנכונה! הבושה להודות בטעויותיו תמנע ממנו לשנות את מעשיו הרעים.

כל זאת בנוסף לכך שעל פי רוב, הכרתו המופרזת בערכו העצמי, תסתיר ממנו את העובדה שחוטא הוא. הנה כי כן, הנגוע בשלוש רעות חולות אלה יתקשה להשתחרר מהן, על כן יש להתרחק ממגע אתן בכל שניתן".

ועוד תנן באבות (א' ד'): "מאד מאד הוי שפל רוח שתקות אנוש רימה", וראה דברי הרמב"ם שמדריך לדרך האמצעי בכל המידות חוץ ממידת הגאווה ממנה יש להתרחק עד קצה האחרון. וגם הרע"ב (ברטנורה) מלמד שמידת הגאווה הוא המידה הגרועה ביותר דוקא משום שמטבעו נמשך האדם אליה והיות והוא שורש מידות רעות צריך להשתדל לכופפה ע"י נטיה חזקה לצד המנוגד של "שפלות רוח".

גם רבי מנחם מנדל מקוצק מוסיף שהגאווה הוא אם כל רע. ומוציא זאת מתיאורו של משה רבינו את מעמד הר סיני (דברים ה' ח'): "אנכי עומד בין ד' וביניכם". כלומר - ה"אנכי" - אנכותו של אדם עומדת וחוצצת בין ישראל לבורא עולם. והגאווה היא ביטוי אנכות.

ה"שפתי חיים" (להרה"ג ר' חיים פרידלנדר זצ"ל, משגיח ישיבת פונוביז, בספרו חלק המידות, ערך ענוה, ועד ו') מדבר בקושי הרב להתגבר על מידת הגאווה ומונה בין הסיבות שלא מוגדר בכתוב באופן ברור מה הן גדריו הגאווה ומה הן גדריו הענוה, מה שאין כן בשאר מידות כמו קנאה, עצלות, תאוה וכו', ואומר על כך: "הקושי בעבודה על הגאווה, ראשית אדם אינו מרגיש כמה הוא נגוע במדה זו, כמו אדם החולה במחלה ממארת רח"ל שבתחילה אינו מרגיש את קושי מחלתו וכמה היא אוכלת את גופו, וכשמאבחנים את המחלה מתברר שהיא כבר בשלב חמור, כך היא הגאווה. תחילה האדם אינו מרגיש כלל שיש בו מחלה המכלה את נפשו, מה גם שלא ברור לו מדוע היא מדה גרועה כ"כ, ומדוע באמת אסור לו להתבלט ולהחזיק טובה לעצמו - בפרט אם אינו מחזיק את עצמו למושלים - מ"מ באותן המעלות שבהן הוא מצטיין לשבח לאחר שזכה בהן מכח עמלו ועבודתו והשתדל בהן יותר מאחרים, מדוע אסור לו להחזיק טובה לעצמו. נמצא שהוא צריך לעמול ולהבין: א. מדוע הגאווה היא מדה כ"כ מאוסה, ועד כמה היא מאוסה, ב. לאבחן את עצמו האם הוא לקוי במדה זו".

הרמח"ל בספרו "מסילת ישרים" סידר את דרכי העבודה ע"פ הברייתא דרבי פנחס בן יאיר (השנויה בסוף מס' סוטה) ומעלת הענוה נמנית בין המעלות העליונות ביותר ואומר (שם): "ר' פנחס בן יאיר אומר זריזות מביאה לידי נקיות ונקיות מביאה לידי טהרה וטהרה מביאה לידי פרישות ופרישות מביאה לידי קדושה וקדושה מביאה לידי ענוה וענוה מביאה לידי יראת חטא ויראת חטא מביאה לידי חסידות וחסידות מביאה לידי רוח הקדש ורוח הקדש מביאה לידי תחיית המתים ותחיית המתים בא על ידי אליהו זכור לטוב אמין".

ויש להקשות, אם הגאווה שנואה ע"י הקב"ה ש"תועבת ד' כל גבה לב" הרי היא גם מגונה ע"י חברת אנשים, לפיכך נראה שהגאווה חייבת להיות בתחילת המעלות לשיפור האדם את עצמו, ולא זהירות, זריזות וכו'. ומתרץ המסילת ישרים (פרק י"א): "אשר מפני הקושי הגדול שיש בהשגתה, הושמה בדברי רבי פנחס מן האחרונות", מפחיד!

קצרה היריעה מלכלול כאן רבים מדברי חכמים המדברים בגנות הגאווה ולפיכך נסיים במאמר מוסר על ענין הגאווה ש**נכשלים בו רבים שלא מכירים במעשיהם מעשה גאווה אך נמצאים חייבים בו וזהו מעשה ההתפארות העצמית**. כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' תענית): "המתענה ומפרסם עצמו לאחרים להשתבח שהוא מתענה הוא נענש על כן", ממש מופלא!

רבינו יונה בספר היראה כותב בזה"ל: "ובעודו בבית הכנסת אל ידבר דבר חול עם אדם ואף לא בשעת קריאת התורה, ואם ישבו אצלו בני אדם המדברים יניע שפתיו וידמה עצמו כמתפלל, ואל יתפאר לומר איני מדבר, כי כל המתפאר כמעט הוא נוטל את שכרו". לכאורה נדמה שצריך לעשות ההיפך ובכך ידעו כולם שאסור לדבר. אך רבינו יונה מחדש שיותר טוב לעשות עצמו מתפלל ולא יאמר שאינו מדבר כי זה יכול להיות בגדר התפארות ואז תהיה התפארות זו כשכר למצוה שזה עתה עשה.

ה"דעת תורה" (להרה"ג ר' ירוחם ליבוביץ זצ"ל, משגיח ישיבת מיר, דברים ח"ב פי' כי תבא עמוד ס') מאיר ע"כ בדבריו אלו: "פעם הגדנו חידוש ביסוד מאמרם ז"ל (מגילה י"ב): "במדה שאדם מודד בה מודדין לו". ואמרנו כי יסוד הדבר הוא, כי האדם יכול להקציב לו לעצמו ולקבוע המחיר על מעשיו. אדם יכול לשלם לעצמו באיזה מחיר שיקציב לו, ולמשל, אם עושה איזה מעשה מצוה ו"מתפאר" עצמו בזה, הנה הוא בזה מקציב מחיר המצוה, כי כדאי לפניו לעשותה למען הנאת ההתפארות, ואז כבר מסולקים ממנו! אין מחובים לשלם לו כבר כלום, מפני שהוא בעצמו קבע המחיר במה שישתלם, וחסל! מענה מה גדול חובו של אדם להסתיר בכל כחו טוב מעשיו, ויהיה מעשה הכי טוב שיהיה, כי כל מעשה שלו שיתראה לבני אדם, הלא הוא מתפאר בזה, ו"כל המתפאר כמעט נוטל שכרו".

וזה סוד חשוב. אם אפילו כשהוא מתענה (ראה לעיל) יש כזה מצב שיבוא לידי התפארות שהיא אחות לגאווה, אז אותו הדרך חלה גם על מצות אחרות. סוד ההתפארות - שנחשבת השכר. שאפילו התפארות קטנה כבר קיבל שכרו וזכויותיו נפחתים ואז יוצא שהמצוה שעשה כבר לא נחשבת לו. וזה הדבר צריך להבהיל כל בעל גאווה אפילו אם לא חושב עצמו גאוותן, שהתפארות קטנה שתהיה ולו שמץ גאווה, כבר מזיקה לו בעולם הזה ובעולם הבא.

DEDICATIONS

לעילוי נשמת:

- אסתר גולדווסר בת יצחק-פנחס ומלה ז"ל
- האלוף (מיל.) מאיר דגן (הוברמן) בן מינה ז"ל
- האלוף (מיל.) אביגדור יאנוש
(בן יעקב וינינה גולדלוסט) בן גל ז"ל

לרפואה שלמה:

- אהרון בן רפאל וזיולי
- CAROL STORCH SCHWARTZBERG
- הגב' רחל דיין